

MEVSİMLİK TARIM GÖÇÜNDEN ETKİLENEN 6-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR İÇİN TEMEL ARAŞTIRMA

(FINDIK, ŞEKER PANCARI VE PAMUK HASADI İLE ÖRTÜ ALTI ALÇAK TÜNEL SEBZE YETİŞTİRİCİLİĞİ)

MEVSİMLİK TARIM GÖÇÜNDEN ETKİLENEN ÇOCUKLARA (6-14 YAŞ GRUBU) YÖNELİK MÜDAHALELER PROGRAMI

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile mevsimlik ve gezici tarım işçiliğine giden ailelerin zorunlu eğitim çağındaki 6-14 yaş grubu çocuklarının çalışma koşullarından dolayı temel ihtiyaçlarının ne derece karşılandığının ortaya konulması; çocukların eğitim, sağlık ve gelişim hakları bakımından nasıl etkilendiklerinin belirlenmesi ve çocukların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik hazırlanacak eylem planlarına girdi sağlanması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Hedef Grubu ve Temel Sorular

Araştırmanın hedef grubu, mevsimlik tarım göçü döngüsüne katılan 6-14 yaş grubu kız ve oğlan çocuklar oluşturmaktadır. Ayrıca anne ve babalar, tarım aracıları, işveren ve temsilcileri ve çocuklara hizmet veren merkezî ve yerel kurum ve sorumlular da araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmanın temel soruları, mevsimlik tarım göç sürecine katılan ve/veya çalışan 6-14 yaş grubundaki kız ve oğlan çocukların;

- temel ihtiyaçları nelerdir?
- eğitim, sağlık ve gelişim durumları göçten nasıl etkilenmektedir?
- yoksulluk algıları, yoksullukla baş etme ve yoksulluktan çıkma stratejileri nelerdir?
- yoksulluktan çıkabilmeleri için araç olarak önem arz eden eğitim ve okula yönelik algı ve tutumları nelerdir?

Çocuklar ve Aileleriyle İlgili Genel Durum

Araştırmaya Adana-Mersin'den (örtüaltı alçak tünel sebze yetiştiriciliği), Ordu'dan (fındık hasadı), Şanlıurfa'dan (pamuk hasadı) ve Yozgat'tan (şeker pancarı hasadı) toplam 354 çocuk, 175 ebeveyn katılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalaması 11.3'tür.

Ordu'da araştırmaya katılan bir çocuk "sözlü" ve Adana-Mersin'de bir çocuk ise "nişanlı" olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan çocuklar "bekâr"dır.

Çocukların hanelerindeki ortalama kişi sayısı 8.93'tür. Oldukça kalabalık olan bu hanelerde çocuk sayısı da fazladır. Araştırmaya katılan çocukların kendileri dâhil ortalama kardeş sayısı 6.07'dir. Araştırmaya katılan kız ve oğlan çocuklar ortalama olarak 2.88, kız; 3.16 oğlan kardeşe sahiptir.

Araştırmaya katılan 354 çocuktan 348'i nüfusa kaydı olup olmadığı sorusuna yanıt vermiştir. Bunların içerisinde ise sadece ikisinin nüfus kaydı bulunmamaktadır.

Çocukların sürekli yaşadıkları iller arasında Adana (4 çocuk), Adıyaman (38 çocuk), Ankara (1 çocuk), Bitlis (1 çocuk), Diyarbakır (3 çocuk), Elazığ (1 çocuk), Gaziantep (18 çocuk), Malatya (1 çocuk), Şanlıurfa (272 çocuk), Şırnak (11 çocuk) ve Osmaniye (3 çocuk) yer almaktadır.

Ana Dil

Araştırmaya katılan çocukların anadilleri Türkçe; yüzde 7.4, Kürtçe; yüzde 69.1, Arapça; yüzde 14.9 ve Zazaca; yüzde 3.2 olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Dillerin illere göre dağılımına baktığımızda ise anadilinin Arapça olduğunu belirten çocukların Adana-Mersin ve Şanlıurfa'da yoğunlaştığı görülmektedir. Anadili Kürtçe olan çocukların illere göre dağılımları ise birbirine yakındır. Zazaca ve diğer anadil yanıtları ise en fazla Ordu'da bulunan çocuklar tarafından dile getirilmiştir.

Engellilik Durumu

Mevsimlik tarım göçü araştırmasına katılan 47 çocuk (yüzde 13.5'i) günlük faaliyetlerini engelleyecek düzeyde fiziksel veya zihinsel engeli bulunduğunu belirtmiştir. Bu oran Türkiye genel nüfusunun engellilik oranıyla benzerlik göstermektedir.

Mevsimlik Tarım Göçünde Konaklama, Barınma, Altyapı ve Hijyen Koşulları

Çocukların yüzde 98.3'ü anne, baba, büyükanne/büyükbaba ve kardeşleriyle birlikte mevsimlik olarak göç ettiklerini belirtmiştir.

Barınma mekanının yapısal özellikleri incelendiğinde yüzde 30.8'inin naylon ya da kamış çadırlarda, yüzde 47.2'sinin bez ya da branda çadırlarda barındıkları görülmektedir. Ev (yüzde 5.4), dam (yüzde 1.1), prefabrik konut (yüzde 0.3) ve diğer (yüzde 16.7) barınma biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Barınma mekanlarında bir oda içinde ortalama 8 kişi yaşamaktadır. Bu sayı bir yoksulluk göstergesidir. Bu durum başta çocuklar olmak üzere tüm işçileri son derece olumsuz biçimde etkilemektedir. Araştırma sırasında bu sorun sıkça dile getirilmiştir.

Konaklama alanlarında dile getirilen en önemli sorun; atık su sisteminin bulunmamasıdır (yüzde 18.8). İller arasındaki farklar incelendiğinde bu sorunun en az Ordu'da (çocukların yüzde 40'ı atık su sisteminin olduğunu belirtmiştir) ve en fazla ise Yozgat (çocukların tamamı atık su sisteminin olmadığını belirtmiştir) ilinde yaşandığı görülmektedir.

Çocukların önemli bir bölümü; yüzde 23.9'u üç günde bir, yüzde 41.5'i haftada bir, yüzde 5.7'si iki haftada bir, yüzde 0.6'sı üç haftada bir, yüzde 2.8'i ayda bir yıkanmaktadır. Her gün ya da iki günde bir yıkananların oranı yüzde 25.6'dır. Yani her dört çocukta üçü, üç gün ve ötesi sıklıklarla yıkanabilmektedir.

Mevsimlik Tarım Göçündeki Çocukların Sağlık Profili

Çocukların yüzde 52.2'si sık sık nezle, yüzde 59.9'u baş ağrısı, yüzde 44.5'i baş dönmesi, yüzde 48.7'si bel ağrısı yüzde 19.7'si sıtma, yüzde 18.5'i dizanteri gibi sağlık sorunları yaşadığını belirtmiştir.

Çocukların yüzde 56.9'u hastalandıkları zaman en iyi ihtimalle yakındaki aile sağlığı merkezlerinden yararlanmaktadır. Yüzde 38.8'i ise ildeki devlet hastanesine götürüldüklerini belirtmiştir.

Mevsimlik tarım göçüne katılan çocukların yüzde 35.6'sı düzenli aşı olduğunu belirtirken, yüzde 54'ü aşılarını düzenli olmadığını ifade etmiştir.

Mevsimlik Tarım Göçündeki Çocukların Çalışma Durumu

Mevsimlik tarım göçündeki çocukların yaptıkları işleri il bazında incelediğimizde "tarlada çalışma" yüzde 76.6'lık oran ile en fazla katılımın olduğu iş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer çarpıcı bulgu ise kız çocuklarının yüzde 68.4'ünün su taşıma, yüzde 63.7'sinin kardeşlere bakma, yüzde 66.6'sının eşyaları gözetleme, yüzde 45.6'sının bulaşık yıkama, yüzde 30'unun yemek hazırlama, yüzde 49.1'inin temizlik yapma gibi işleri yerine getiriyor olmasıdır.

Mevsimlik tarım göçünde çalışan çocuklar günde ortalama 10.10 saat çalışmaktadır. Ürünler arasında farklar incelendiğinde ise çocukların en uzun Şanlıurfa'da (11.35 saat/gün), yani pamuk hasadında çalıştığı görülmektedir. Çocuklar Yozgat'da pancar hasadında 9.97 saat/gün, Adana-Mersin'de örtüaltı alçak tünel sebzecilikte 9.61 saat/gün, Ordu'da fındık hasadında ise 9.19 saat/gün çalışmaktadır.

Haftada ortalama 6.17 gün çalışmakta olan çocuklar en uzun süre çalışmayı Şanlıurfa'da pamuk hasadında (6.75 gün/hafta) yapmaktadır. Bu ilde çocuklar hemen hemen haftanın yedi günü, günde ortalama 11.35 saat çalışmaktadır.

Çalışma süreleriyle ilgili son, ancak en tamamlayıcı veri, yıllık çalışma süresidir. Çocuklara şu andaki işlerinde 2011 ve 2012 yıllarında ortalama kaç gün çalışacakları sorulduğunda, 75.89 gün/yıl, yani yaklaşık 2.5 ay çalışacaklarını beyan etmişlerdir.

Mevsimlik Tarım Göçündeki Çocukların Eğitim Durumu

Ankete katılan çocuklardan 342 çocuğun (yani yüzde 97'sinin) okula kaydı bulunmaktadır. Okul kaydı olmayan çocukların yüzde 3'ünün okula kayıt yaptırmama nedenleri arasında "ailenin istememesi, mevsimlik tarım göçüne katılma, maddi zorluklar, Türkçe bilmeme, okulun uzak olması" gibi çeşitli nedenler yer almaktadır.

Araştırma kapsamındaki çocuklardan 334'ü (yüzde 94) 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okula düzenli devam etmiştir. Çalışan çocukların 2010/11 eğitim-öğretim yılında 180 eğitim gününden ortalama 58.6 gün devamsızlık yaptıkları tespit edilmiştir. Okula devamsızlığın en fazla şeker pancarı üretimine katılan çocuklarda olduğu belirlenmiştir (ortalama 66.91 gün).

Çocukların, 'okula neden devam edemediği' sorusuna yüzde 82.8'lik bir kısmı "mevsimlik tarım göçü" cevabını vermiştir. Diğer nedenler arasında 'ailenin istememesi, kardeşlerin bakımı, sağlık nedenleri, okulda başarısız olma, maddi yetersizlikler' gibi etkenler gösterilmiştir.

Mevsimlik tarım göçünde çalışırken okula devamsızlık yapan çocukların büyük bir bölümü evlerine döndüklerinde okula devam etmektedir. Okula yönelik algılarını irdelediğimizde sadece yüzde 3.5'i okulu sevmediğini söylemiştir. Yüzde 96.5'i okul hakkında olumlu ifadeler kullanmıştır. Okulla ilgili olumsuz/sevilmeyen hususlarla ilgili ise ilginç yanıtlar alınmıştır. Örneğin, araştırmaya Ordu'dan katılan bir çocuk *"arkadaşları okul tarafından tiyatroya götürülürken; ailesinin tiyatro parasını veremediği için kendisinin tiyatroya gidememesini"* olumsuz bir durum olarak belirtmiştir. Bir diğer olumsuz yanıt, *"okulda özellikle arkadaşlar arasında edilen kavga ve maruz kalınan şiddettir"*. *"Derslerin boş geçmesi, öğretmenlerin kızgın olması, sınıfların çok kalabalık olması, sınıfların kalabalık olmasından ötürü gürültülü olması, matematik ve Türkçe gibi bazı derslerin zor olması, tuvaletlerin çok pis kokması, sert okul yönetimi"* yine okulla ilgili olumsuz hususlar olarak ifade etmişlerdir. Okulun olumsuzluklarıyla ilgili ilginç bir diğer yanıt ise *"okula sürekli gitmediğim için okulda istenmiyorum"* dur.

Araştırmaya katılan çocukların en fazla zorlandıkları ve başarısız olduklarını belirttikleri derslerin başında yüzde 28.2 ile matematik, yüzde 16.4 ile Türkçe gelmektedir. Çocukların üçte birinin matematik dersinde başarısız olduğunu belirtmesi ilginçtir. En az sorun yaşanan derslerin başında ise beden eğitimi gelmektedir. Yılın büyük bir bölümünü tarlada çalışarak geçiren çocuklar okul bahçesinde yapılan beden eğitimi dersine ilgiyle katılmaktadır.

Derslerine dışarıdan destek alan öğrencilerin oranı yüzde 55'tir. Yüzde 45'i derslerine kendisi çalışmaktadır. En fazla desteği yüzde 40.9 ile abla ve ağabeyler yapmaktadır. Arkadaşından destek alanların oranı ise oldukça düşüktür (yüzde 2.9).

Araştırmaya katılan çocukların yüzde 30'unun velisi annesi iken yüzde 63'ünün velisi babasıdır. Çocukların yüzde 40'ı okulda kendisiyle ilgilenen ve eğitimini takip eden bir öğretmenin veya idarecinin varlığından söz etmiştir. Bu bulgular okul ile aile iş birliğinin zayıf olduğunu göstermektedir.

Gelecek Beklentisi

Çocukların önemli bir bölümü okula devamsızlık yapmaktadır ve ancak aileler yine de çocuklarının okumalarını istemektedir. Çocukların yüzde 89.5'i ailesinin gelecekte kendisinin okumasını istediğini belirtmiştir.

Çocuklara *"Ne yapıldığı takdirde okula devam edebilirsin?"* diye sorulduğunda, *"ailelere sürekli yaşadıkları yerlerde iş imkânı yaratılması"* en sık yanıt olarak verilmiştir. Maddi yetersizlikler eğitimin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

www.kalkinmaatolyesi.org
info@kalkinmaatolyesi.org
+ 90 541 - 457 31 90

Kalkınma Atölyesi kurucularını 2002 yılında bir araya getiren mevsimlik ve gezici tarımda çocuk işçiliği konulu bir alan araştırmasıydı. Nitekim 2004 yılında kuruluşundan bu yana Atölye'nin çalışmalarında mevsimlik ve gezici tarım işçiliği ve çocuklar en önde gelen konu olmuştur. Bundan sonra da Atölye mevsimlik ve gezici tarım işçiliğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalarını kararlılıkla devam ettirecektir.